

DART-Europe-E-theses Portál a Vysokoškolské kvalifikační práce z České Republiky

4. ročník semináře Zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací, Vysoké učení technické v Brně, 21. října 2009.

Martin Moyle, Manager pro digitálních informace, UCL.

Děkuji za to, že jste mne pozvali do Brna, abych mohl přednést svůj příspěvek na 4. ročníku semináře o Zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních prací v České Republice. Moje prezentace bude obsahovat bližší informace o DART-Europe, službě pro evropské vysokoškolské kvalifikační práce. Zejména, se zaměřím na informace o Portálu jeho funkce a také to, co je v pozadí Portálu. Dále se dozvíte nejnovější informace o současných uživatelských úrovních a zpětné vazbě, a také zmíním některé z výhod přispívání do Portálu a jeho používání. Vysokoškolské kvalifikační práce z České Republiky dosud nejsou zařazeny v Portálu DART-Europe, přesto doufám, že se najde způsob spolupráce mezi DART-Europe a univerzitami z České Republiky, aby se napomohlo k zpřístupňování těchto prací.

DART-Europe byl založen před čtyřmi lety, s velmi nelehkým cílem podpory správy, možnosti vyhledání, opětovného použití a ochrany Evropských elektronických výzkumných disertačních prací.

DART-Europe spolupracuje zejména s konsorcií a národními knihovnami, ale také spolupracuje s jednotlivými knihovnami. DART-Europe řídí Výbor partnerů, který se zasedá jednou nebo dvakrát ročně. Práce DART konsorcia je finančně zajištěna z příspěvků partnerů – neexistují žádní externí přispěvatelé – ale za Partnerství se neplatí žádný příspěvek. Od Partnerů se očekává, že podepíší Smlouvu o partnerství, která jim stanoví základní povinnosti, a která napomáhá k dosažení cílů DART-Europe. DART-Europe je Evropská Pracovní Skupina Síťové Digitální Knihovny Disertací (NDLTD), která úzce spolupracuje s LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche).

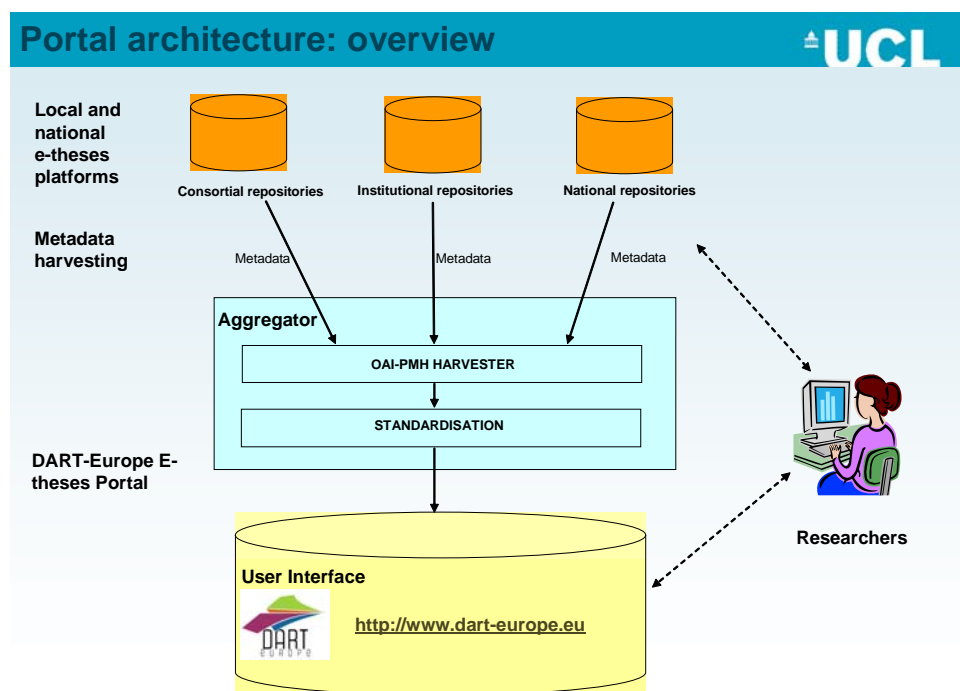
DART-Europe spravuje Portál DART-Europe E-theses, který je vyhledávací a přístupovou službou k vysokoškolským kvalifikačním pracím typu Open Access, které byly uznány pro vyšší stupeň studia na Evropských školách. Správu provádí UCL na základě pověření od Konsorcia. Jak jsem již zmínil dříve, DART-Europe nemá žádné externí financování. Proto je Portál navržen tak, aby fungoval s minimálními náklady. Jeho zaměření je na uživatele, a proto je rozvoj z tohoto důvodu vyloučen. Je navržen tak, aby přispívající univerzity mohly snadno nahrávat metadata do Portálu, a také je relativně nenáročný na údržbu.

Než se podíváme na Portál podrobněji, chci zmínit problematiku vysokoškolských kvalifikačních prací typu Open Access z obecného pohledu. Existuje mnoho důvodů, abychom motivovali autory ke zpřístupňování svých prací na bázi Open Access. Vysokoškolské práce obsahují průřezový výzkum, a v tištěné podobě jsou obvykle částečně nedostupné a není snadné k nim získat přístup. Kvalifikační práce typu Open Access umožňují badatelům provést nový výzkum v době, kdy je to příhodné. Navíc, napomáhají zviditelnit práci začínajících badatelů, stejně tak jako sloužit „výkladní skříň“ kvality a hodnoty výzkumné činnosti výzkumných skupin a univerzit. Tímto způsobem mohou napomoci ke zvýšení vlivu akademických institucí, a k podnícení nového výzkumu ve spolupráci akademického prostředí a průmyslu. Současně veřejná dostupnost těchto prací napomáhá k odhalení plagiátorství, a samozřejmě také usnadňuje jeho detekci a má funkci

odstrašujícího prostředku. Elektronický model také umožňuje jednoduché šíření doplňkových dat, animací, 3-D modelů a dalších multimédií k podpoře a obohacení základní písemné práce.

Dva příklady z UCL repositáře, UCL Eprints, potvrzují argument, že kvalifikační práce typu Open Access napomáhají ke zvýšení vlivu výzkumu. První příklad, práce Thomson, Catherine Claire (2003) *Dankmarkhistorier: National imagination and novel in late twentieth-century Denmark*, byla v UCL repositáři asi tři roky. Od té doby, co jsme začali monitorovat statistiku v lednu 2008, byla tato práce stažena tisíc tři sta devětkrát. Druhým příkladem je nová práce: Wang, H. (2009) *New strategies for low noise, agile PPL frequency synthesis*. Tato práce byla vložena v roce 2009, a již byla stažena dvě stě čtrnáctkrát. Kolikrát někdo nahlížel do tištěné verze v Univerzitní knihovně? Kvalifikační práce typu Open Access jsou více na očích a je k nim více přístupů než k jejich tištěným verzím. Mohou napomáhat ke zviditelnění vašich badatelů a vaší instituce. Zahrnutí podrobných informací o těchto pracích v Portálu DART-Europe umožňuje tuto publicitu zvýšit.

Diagram níže znázorňuje přehled technické architektury Portálu DART-Europe. Kvalifikační práce jsou nahrány a uloženy v místních (nebo konsorciálních, nebo národních) repositářích. Portál také sbírá podrobné údaje pomocí OAI-PMH harvesteru. Metadata jsou agregována, a do určitého rozsahu standardizována, a poté jsou k dispozici přes rozhraní Portálu na <http://dart-europe.eu>. Badatelé mohou tyto práce najít buď prohledáváním původního repositáře nebo DART portálu. Plné texty se badatelům vždy poskytují z původního repositáře. DART-Europe pouze shromažďuje metadata: úlohou Portálu je podpora přístupu k těmto plným textům.

Portál shromažďuje data z repositářů po celé Evropě. Obsah se mění denně, ale k 10. říjnu 2009 Portál obsahoval podrobné informace o více než 117,000 výzkumných kvalifikačních pracích, uznaných na 195 různých univerzitách a zajišťovaných zdroji z repositářů v 15 Evropských zemích. Pokrytí se zvyšuje na průměrný počet osmdesát prací typu Open Access denně, přičemž toto číslo je vyšší, pokud se do projektu zapojí nový přispěvatel.

Portál má jednoduché rozhraní s jedním vyhledávacím polem. Výsledky tohoto jednoduchého vyhledávání obsahují stručné údaje o kvalifikační práci: název, autor, a datum uložení. Tyto výsledky také obsahují název univerzity, která práci zadala a konsorciální nebo institucionální repositář, ze kterého byly poskytnuty údaje do DART-Europe Portálu. To velmi oceňují konsorciální přispěvatelé, kteří si chtějí ponechat svoji identitu ve službách třetích stran jako je DART Portál. Výsledky lze třídit podle jakéhokoli pole na obrazovce. Pro zobrazení úplných údajů o kvalifikační práci a přístup k plnému textu, klikněte na název.

Plné záznamy se zobrazují ve stejné podobě, jako je obdrží DART-Europe. Každý záznam obsahuje alespoň http identifikátor, což umožňuje přístup k plnému textu.

Pokročilé vyhledávání umožňuje vyhledávání podle autora, názvu, abstraktu, a datových polí, plných textů, nebo jejich kombinací. Portál podporuje vyhledávání pomocí logických operátorů. Vyhledávání může být omezeno použitím seznamu autorit od příslušné instituce, zemí, zdrojových repositářů, a, kde je uvedeno, jazyka vysokoškolské kvalifikační práce. Také je umožněno procházení dokumentů, podle autora, příslušné Univerzity, přispívajícího konsorcia nebo repositáře, země nebo roku hodnocení. Portál má funkci "vybraný seznam", pro shromáždění zajímavých odkazů z různých vyhledávání pro jejich následné stažení. Nové záznamy se zobrazují na domácí stránce v seznámech v denních nebo týdenních seznámech, denní seznamy také jsou dostupné jako RSS kanál. Historie vyhledávání se ukládá (práce je rozpracovaná, aby to umožnila jejich novou kombinaci pro nové vyhledávání), a nakonec má domácí stránka také formulář pro zpětnou vazbu.

Obsah Portálu také prohledávají a indexují vyhledávače. Toto doplňuje další úroveň možnosti vyhledání kvalifikačních prací, jejichž detaily jsou uloženy na Portálu.

Funkcionalita Google Analytics byla přidána do Portálu letos již dříve, a přehledy vykazují dobré využití portálu. Je příjemné sledovat, jak se využití plynule zvyšuje, zejména pokud DART-Europe nemá určený rozpočet pro marketing. Portál obsloužil 46,000 návštěv během posledních šesti měsíců, počet návštěvníků byl asi 40,000. V tomto období byli návštěvníci ze 172 zemí. Mnoho uživatelů bylo z Evropy, ale mezi zeměmi v nejlepší desítku jsou jak země evropské, tak i země mimo Evropu (včetně Spojených Států, Mexika a Brazílie), což potvrzuje fakt, že o evropský výzkum, který Portál pokrývá, je zájem na celém světě.

Některé z reakcí v rámci zpětné vazby (zaslané pomocí formuláře pro zpětnou vazbu na stránce Portálu) potvrzuje mezinárodní vyhledávání na Portálu. Zde je jejich výběr:

- Oceňuji práci všech zaměstnanců, kteří se podílejí na provozu stránek (Brazílie)
- Velmi oceňuji tento projekt, je velmi dobré mít přístup k tolika dokumentům. (Francie)
- Jsem knihovník z Thajska. Je to velmi užitečné pro mé uživatele. Velice děkuji za vše, co je na těchto stránkách. (Thajsko)
- Chtěl bych požádat o přidání mé univerzitní kvalifikační práce na stránku European e-Thesis. Právě jsem dokončil univerzitu. (Slovensko)

Portál DART-Europe E-theses přináší mnoho výhod pro současnou výzkumnou komunitu v mnoha ohledech. Napomáhá zviditelnit zúčastněná konsorcia a univerzity, a protože je navržen s ohledem na jednoduchost, umožňuje provoz s nízkými náklady pro zúčastněné strany. Napomáhá zviditelnit práci začínajících badatelů, a na počátku jejich akademické dráhy je seznámit s otázkami Open Access a autorských práv. Také napomáhá badatelům

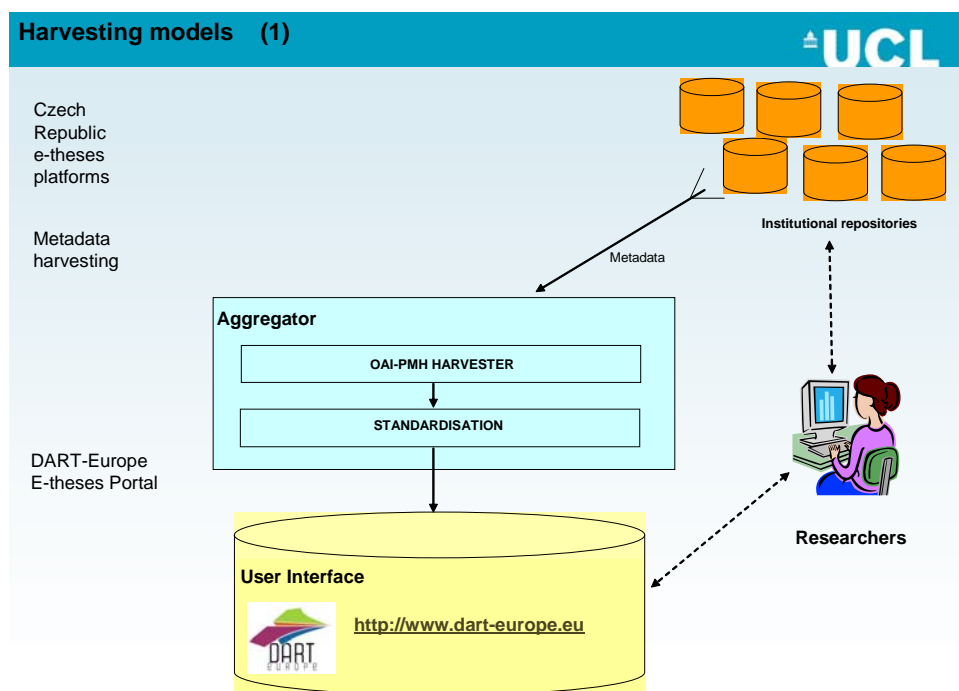
svým agregovaným obsahem, DART-Europe poskytuje jedno vstupní místo pro velký objem nového výzkumu v přehledném a jednoduše vyhledatelném formátu. Takový výzkum, protože je typu Open Access, je ihned k dispozici: nalezení výzkumu napomáhá přímému přístupu a doručení badateli.

Jak jsem zmínil dříve, do Portálu přispívá 15 Evropských zemí:

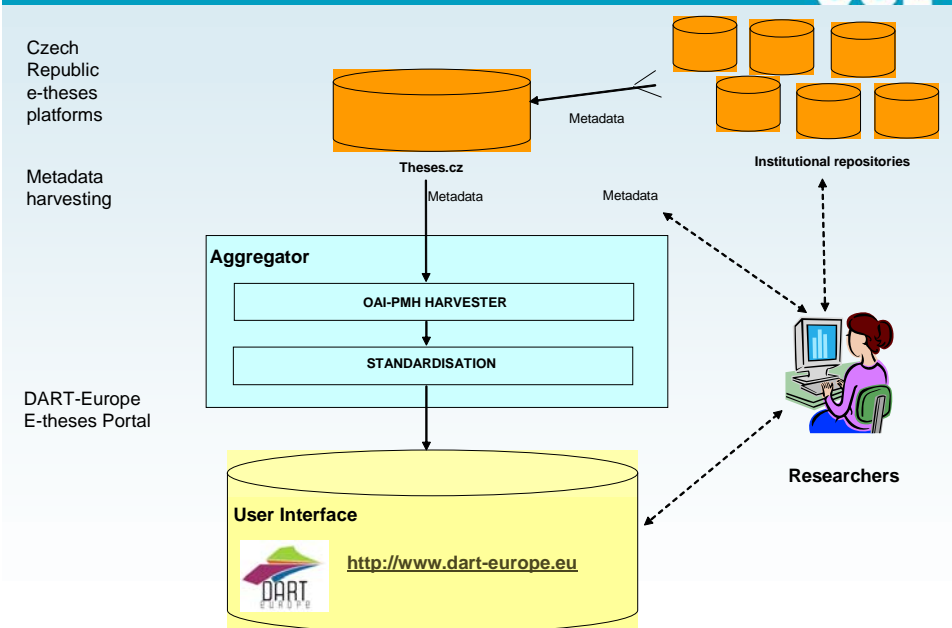
Belgie, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Maďarsko, Irsko, Litva, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie.

DART-Europe spolupracuje s konsorcií a na projektech v Rakousku, Dánsku, Řecku a Itálii. Česká Republika v těchto seznamech kupodivu chybí. Zasílání metadat do Portálu je velmi jednoduché pro repositáře s OAI-PMH funkcí. Metadata ke sběru jsou v jednoduchém Dublin Core, a proto zde nejsou speciální formáty metadat, která by bylo nutné splňovat. DART-Europe pouze vyžaduje základní URL OAI, údaje o OAI sadě nebo sadách, pokud je to nutné, k rozlišení vysokoškolských kvalifikačních prací typů Open Access – na úrovni doktorandské, nebo z výzkumných magisterských kurzů bez výukové součásti – z jiného obsahu repositáře. Pro tyto práce hodnocené v České Republice, může DART-Europe harvestovat přímo z univerzit, nebo pomocí konsorciálního repositáře theses.cz

Diagram níže představuje dva rozdílné modely. V prvním diagramu, univerzity z České Republiky nahrávají data do DART-Europe Portálu samostatně.

Na druhém modelu, využívá DART-Europe Portál theses.cz jako zdroj k veškerým záznamům elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací z České Republiky.

Pokud není žádoucí využít neomezenou OAI-PHM bránu, lze možnost přístupu omezit na IP adresu k DART-Europe serverům. Alespoň jeden z hlavních poskytovatelů obsahu DART spravuje přístup ke svému obsahu tímto způsobem.

DART-Europe E-theses Portál je jednoduchý vyhledávací nástroj, který je velmi užitečný. Hlavní součástí jeho obsahu narůstá, a je velmi často je používána. Portál je přínosem pro badatele a výzkum. Účast v Portálu je velmi jednoduchá, a není nákladná, a napomáhá ke zviditelnění práce badatelů, univerzit a konsorcií. V době, kdy píšete tento příspěvek, neobsahuje Portál žádné práce z České Republiky. V technické rovině to není náročné, a je zde více způsobů, jak zahrnout údaje o elektronických kvalifikačních pracích z České Republiky do DART-Europe Portálu. Doufám, že se najde způsob spolupráce DART-Europe a univerzit z České Republiky ke zlepšení možnosti přístupu k pracím z výzkumu v České Republice.